

“Тасдиқ мекунам”

Муовини ректор оид ба таълими
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон
И. И. Х., дотсент

Мӯминзода Ш. А.

03 2025 с.

ХУЛОСАИ

кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна дар мавзуи “Ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03-“Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ” дар кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон омода гардидааст.

Дар марҳилаи омода намудани диссертатсия Алиджанова Сурайё Абдушукуровна ҳамчун унвонҷӯи кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон фаъолият намуд. Ҳамзамон, Алиджанова Сурайё Абдушукуровна аз соли 2005 фаъолияти кориашро оғоз намуда, дар тӯли ин солҳо дар вазифаҳои нозирӣ маркази бақайдгирии донишҷӯёни Филиали Хучандии донишгоҳи технологии Тоҷикистон, офиси бақайдгирандаи факултети бизнес ва идоракунии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон (ДДХБСТ), мутахассиси шуъбаи таълими ДДХБСТ, мутахассиси маркази тестии ДДХБСТ, ассистент, сармуаллим ва баъдан дотсенти кафедраи назарияи иқтисодии ДДХБСТ бомуваффақият фаъолият бурда истодааст.

Алиджанова Сурайё Абдушукуровна соли 2002 Филиали Хучандии донишгоҳи технологии Тоҷикистонро аз рӯи ихтисоси таъминоти программавии техникаи ҳисоббарор ва системаҳои автоматӣ хатм намуд (7 июни 2002, диплом ТСИ №0024907). Соли 2010 Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б. Ғафуровро бо дипломи аъло аз рӯи ихтисоси менеҷмент (3 июли 2010, диплом ДОА №0005238) хатм намуд.

Соли 2014 дар мавзуи “Механизмҳои амалигардонии сиёсати пулию қарзӣ дар таъмини муътадили макроиқтисодӣ (дар мисоли иқтисодиёти гузариши Ҷумҳурии Тоҷикистон)” рисолаи номзадиро аз рӯи ихтисоси 08.00.01 – назарияи иқтисодӣ (назарияи умумии иқтисодӣ) дифоъ намуда,

сохиби дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ гардид (3 март 2015, дипломи номзадӣ №19/нк-6, КНД № 004459).

Соли 2022 бо қарори Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 сентябр таҳти №7 унвони илмӣ дотсент аз рӯйи ихтисоси “Иқтисодиёт” дода шудааст (ДДТ №0448).

Мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ дар ҷаласаи Шурои олимони Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон аз таърихи 17.02.2020, таҳти протоколи №6, ба мушовири илмӣ ва аз таърихи 24.02.2024 протоколи №7 бо мушовири илмӣ тасдиқ гардидааст.

Мушовири илмӣ Ҳошимзода Ҳомид Ҳасан, доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент, муовини якуми вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна дар ҷаласаи кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақа аз «26» март соли 2025, протоколи №9 муҳокима гардидааст. Ба диссертатсия аз ҷониби муқарризон баҳои мусбӣ дода шуда, пас аз ислоҳи камбудӣҳо ба зинаи навбатии ҳимоя тавсия карда шудааст.

Оид ба натиҷаи баррасии диссертатсия дар мавзуи “Ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Тоҷикистон” чунин хулоса қабул карда шуд:

Баҳодихии мубрамияти мавзуи таҳқиқот. Диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна ба мавзуи муҳими муосир бахшида шуда, қори мустакилона ва анҷомёфтаи таҳқиқотӣ оид ба раванди ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Тоҷикистон мебошад.

Муттасилии тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ бевосита бо истифодабарии шиддатноки омилҳои гуногуни истеҳсолот тавсиф карда мешавад, ки ногузир ба сатҳи зиндагонӣ ва муҳити зисти инсон хатарҳои гуногунро ба миён меорад. Баробари ин баҳри таъмини тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва амнияти иқтисодӣ ба ғайр аз омилҳои анъанавӣ унсурҳои экологӣ ва иҷтимоӣ нақши муассир пайдо карда истодаанд. Ташаккули иқтисоди сабз, ки бо ҳадафи коҳиш додан ва бартараф намудани таъсири манфии ғайрииқтисодӣ ба муҳити зист таҳия карда шудааст, дар даҳсолаи охир муҳимияти махсус касб кардааст. Инкишофи иқтисоди сабз на танҳо барои ҳифзи муҳити зист, инчунин барои таъмини рушди устувори иҷтимоӣ-иқтисодӣ равона карда шудааст. Пойдоршавии иқтисоди сабз дар шароити муосир барои васеъ намудани доираи истифодабарии манбаъҳои безарар ва технологияҳои нав, барои коҳиш додани ифлосшавии муҳити зист мусоидат менамояд.

Маълум аст, ки ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисоди сабз бевосита бо нигоҳдории тавозуни табиӣ алоқаманд буда, зарурати мушоҳидаи муносибати инсон ва муҳити зистро талаб менамояд. Дар назария ва амалияи хоҷагидорӣ мафҳумҳои зиёди бо иқтисодиёти сабз алоқаманд буда истифода мешаванд, ба монанди рушди таъиноти экологӣ дошта, иқтисодиёти ба экология нигаронидашуда, био-иқтисодиёт, иқтисодиёти устувор ва ғайраҳо. Муттаҳид намудани мафҳумҳои номбурда, ки бо иқтисодиёт ва муҳити зист алоқаманд мебошанд, барои дарки дурусти иқтисодиёти сабз мусоидат менамояд. Иқтисоди сабз дар натиҷаи ҳамгироии мафҳумҳои дар боло қайдшуда, имконият дорад, ки барои ҳалли мушкилоти иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва муҳити зист мусоидат намояд. Аз ин лиҳоз иқтисоди сабз механизми танзимкунандаи рушди иқтисодӣ ва сохтори истеъмолот ва истеҳсоли муосирро ифода карда метавонад. Бо ибораи дигар дар радифи ташаккулёбии иқтисодиёти сабз тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ бояд дар ҳамзистии инсон бо табиат ва муҳити зист амалӣ карда шавад. Иқтисодиёти сабз ба он равона карда мешавад, ки таъсири манфии фаъолияти хоҷагидориро ба муҳити зист коҳиш дода, истифодабарии самараноки захираҳои барқарорнашаванда, истифодабарии технологияҳои пешқадам ва пешбурди фаъолияти хоҷагидории кампартов ва коркарди такрории онҳо ва дар ин васила коҳиш додани сарборӣ ба табиатро таъмин намояд.

Ташаккулёбии иқтисодиёти сабз дар ҳама сатҳҳои хоҷагидорӣ (микроиқтисод, мезоиқтисод, макроиқтисод ва мегаиқтисод) бо дарназардошти коркард ва истифодабарии технологияҳои инноватсионӣ, васеъ намудани доираи истифодабарии сарчашмаҳои барқароршавандаи энергия, коҳиш додани партофти газҳои гулхонаӣ дар натиҷаи фаъолияти хоҷагидорӣ, истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ барои таъмини наслҳои имрӯза ва оянда бо сатҳи кофии ҳаётгузаронӣ ба миён меояд.

Пойдор намудани иқтисодиёти сабз бевосита ба сатҳи зиндагонии аҳоли, соҳаҳои иҷтимоӣ низ таъсир мерасонад. Эътироф намудани иқтисодиёти сабз ҳамчун фишанги калидии ба эътидол овардани вазъи истифодабарии захираҳои табиат, омодагии ҷамъиятро ба тағйирёбии асосии тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ ифода менамояд. Мустаҳкамшавии иқтисодиёти сабз ногузир маблағгузориҳои иловагӣ, бартараф намудани вобастагии соҳаҳои иқтисодиро аз захираҳои барқарорнашаванда, дигаргуншавии одатҳои истеъмолии аҳоли, омодагии ҷамъият барои таъмини рушди устувор дар ояндаро дар назар дорад. Бинобар ҳамин дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти хусусиятҳои минтақаҳои он баҳри ташаккул ва инкишофи иқтисодиёти сабз “Стратегияи рушди иқтисоди “сабз” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2037” қабул гардидааст, ки дар он самт,

ҳадафҳо ва принципҳои пойдоршавии иқтисодиёти сабз марҳила ба марҳила баён карда шудаанд.

Барои амалӣ шудани ҳадафҳои пешгирифтаи Ҳукумати мамлакат, зарурати объективона ба миён омадааст, ки оид ба ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо имкониятҳо ва самтҳои афзалиятнок муайян карда шаванд. Айнан аз гуфтаҳои боло муҳимият ва сарвақтии мавзуи диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна муайян карда мешаванд.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илмӣ. Диссертатсия ва натиҷаҳои он ба Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мутобиқат мекунад. Мавзуи диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисосҳои илмӣ Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (илмҳои иқтисодӣ), аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мутобиқат менамояд: 12. Фишангҳои коркарди дурнамои рушди низомҳои иҷтимоию иқтисодии ҳудудӣ. 13. Сиёсати иҷтимоию иқтисодии давлат дар сатҳи минтақаҳо; таҳлили хусусиятҳо ва арзёбии самаранокии сиёсати иқтисодии давлат дар сатҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, минтақаҳо, шаҳрҳо, ноҳияҳо ва ҳудудҳо. 14. Идоракунии иқтисодиёти минтақавӣ. Шаклҳо ва механизмҳои ҳамкориҳои мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои тиҷоратӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ. 15. Мақсадҳо ва механизмҳои сиёсати давлатии тараққиёти минтақаҳо. Шаклҳо ва механизмҳои баҳамтаъсиррасонии минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми ҳалли масъалаҳои асосии рушди иҷтимоию иқтисодӣ, мутобиқат мекунад.

Алоқамандии мавзуи диссертатсия ба самтҳои афзалиятноки рушди илм, техника ва технология дар ҷумҳурӣ. Мавзуи диссертатсия ба Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 сентябри соли 2020, № 503 тасдиқ шудааст, дар доираи масъалаҳои ташаккул ва истифодаи технологияҳои нави истеҳсолӣ, тақвияти истифодаи намудҳои гуногуни энергия, иктишоф ва истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ, аз ҷумла захираҳои обӣ, масъалаҳои энергетика, сарфаи энергия ва захираҳо, манбаъҳои таҷдидшавандаи энергия, мавод ва технологияҳои нав, гуногунии биологӣ, ҳифзи муҳити зист алоқаманд мебошад.

Мутобиқати теъдод ва мазмунӣ интишороти натиҷаҳои илмӣ ба мухтавои диссертатсия ва автореферати он. Аз рӯи натиҷаи таҳқиқот 28 қисми илмӣ ва илмӣ-методӣ ҷоп карда шудааст, ки аз он 18 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи феҳристи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА Вазорати маориф ва илми Федератсияи Русия эътироф

шуда, 2 монография ва 8 кори илмӣ-методӣ мебошанд, ки ҳаҷми умумии корҳои илмӣи ҷопгардида оид ба мавзуи таҳқиқшаванда 32,6 ҷ.ч -ро ташкил мекунад. Мақолаҳои нашргардида фарогирандаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ буда, ҳаҷми кофии маводҳои таҳқиқотӣ, таҳлилҳои омӯрӣ ва коркарди таҳқиқотҳо, истифодабарӣ аз нашрияҳо ва маҷмуаҳои омории мухталифҳо, ки ба муқаррароти илмӣ мувофиқ мебошад, ташкил медиҳад.

Иштироки шахсии муаллиф дар чараёни ба даст овардани натиҷаҳои дар диссертатсия баёншуда. Диссертатсия кори илмӣ-таҳқиқотии муаллиф мебошад. Аз тарафи унвонҷӯ муҳиммияти мавзӯ аз нуқтаи назарияи рушди устувор асоснок, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот муқаррар карда, дар асоси коркарди ҳолатҳои назариявӣ методологӣ зарурати ташаккул ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо исбот шуда, пешниҳодҳои илмӣ доир ба пойдор намудани иқтисодиёти сабз дар иқтисодиёти минтақавӣ дар доираи самтҳои афзалиятноки он дар истифодабарии тамоми имкониятҳои минтақаҳо, соҳаҳо доир ба истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ-иқтисодӣ ифода меёбанд.

Дурустии натиҷаҳои илмӣ ва хулосаҳои асосӣ. Дарачаи эътимоднокии натиҷаи таҳқиқот бо дурустии маълумот, ҳаҷми кифоягии маводи таҳқиқотӣ, ҷамъоварӣ, низомбандӣ, коркард ва таҳлили сарчашмаҳои мухталифи иттилоотӣ дар самти пойдоршавии иқтисодиёти сабз, истифодаи воситаҳои муосири технологияҳои иттилоотӣ, наشري натиҷаҳои таҳқиқот дар маҷаллаҳои бонуфузи ватанӣ ва хориҷӣ, наشري монографияҳо ва воситаҳои таълим тасдиқ мегарданд. Муаллиф мавзӯи диссертатсия, мақсад ва вазифаҳои онро вобаста аз нақшаи мантиқии таҳқиқот муайян карда, методологияи таҳқиқотро бо дарназардошти ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдааст. Хулосаҳо ва пешниҳодҳои илмӣ дар натиҷаҳои илмӣи таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ асос ёфтаанд.

Навгонии таҳқиқот дар таҳқиқи маҷмуавӣи ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар иқтисодиёти минтақавӣ ифода ёфта, бо дарназардошти вазъи имрӯза бо инъикоси давраҳои гузашта баҳри оянда нигаронида шудаанд.

Дар чараёни таҳқиқот чунин натиҷаҳои асосии илмӣ ба даст оварда шудаанд, ки навгонии илмӣи диссертатсияро ифода меkunанд:

- муносибатҳои назариявӣ - методологӣ оид ба ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз ба низом даровардашуда дар асоси он муқаррар гардидааст, ки иқтисодиёти сабз ҷавобан ба қобилият надоштани иқтисодиёти анъанавӣ барои ба инобат гирифтани арзиши захираҳои табиӣ ва боздошти ифлосшавии муҳити зист ба миён омада, татбиқи он бо як қатор мушкилотҳо

алоқаманд мебошад, ки барои ҳалли онҳо ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомотҳои расмӣ ҳокимияти давлатӣ ва бахши хусусии иқтисодиёт дар маҳалҳо зарур арзёбӣ карда мешавад.

- табиати иҷтимоӣ-иқтисодии “иқтисодиёти сабз” муайян карда шудааст, ки мутобиқи он “иқтисодиёти сабз” ин фаъолияти хоҷагидориест, ки барои нигоҳдории некуаҳволии иҷтимоӣ-иқтисодии аҳоли дар раванди шиддатёбии вазъияти экологӣ дар ҷаҳон барои дастрасии ҳадафҳо дар соҳаи рушди устувор нигаронида шуда, ҳамчун раванди рушди иқтисодӣ, ки дар он коҳишёбии хавфи экологӣ, баланд намудани сатҳи зиндагонии аҳоли, истифодаи оқилона ва самараноки омилҳои истеҳсоли, паст гардидани партови газҳои гулхонаӣ ва ба инобат гирифтани манфиатҳои наслҳои оянда оид ба таъмини захираҳои табиӣ дарк карда мешавад.

- муайян карда шудааст, ки баҳри инкишофи иқтисодиёти сабз ҳамгирии кишварҳои дунё барои истифодабарии технологияҳои камхарчи энергия, коҳиш додани партови газҳои гулхонаӣ, коркарди такрории партовҳои истеҳсоли ва маишӣ масъалаи аввалиндараҷа ба ҳисоб меравад.

- исбот карда шудааст, ки иқтисодиёти сабз дар самти мусоидат ба рушди устувор барои бартараф намудани сатҳи камбизоатӣ равона шуда, қобилияти иқтисодиётро барои қонеъгардонии ҳадди аксари эҳтиёт, идоракунии самараноки захираҳои табиӣ, коҳиш додани таъсири манфии истеҳсолот ба муҳити зист ва кам намудани партовҳои истеҳсоли равона карда мешавад.

- асоснок карда шудааст, ки дар шароити шиддатёбии номуътадили муҳити беруна ва дохилии сохтори модели самараноки миллӣ инкишофи иқтисодиёти сабз раванди мураккабро ифода карда, болосохти доимиро дар асоси мониторинги дақиқ ва таҳлили муфассалро тақозо намуда, дурнамои тараққиёти модели миллӣ бо унсурҳои дохилии давлатӣ, фаъолияти субъектҳои татбиқкунандаи ҳадафҳои иқтисодиёти сабз, маҷмуи хатарҳои геополитикӣ, дигаргуншавии афзалиятҳои низоми иқтисодиёти сабз ва раванди мутобиқкунонии манфиатҳои миллӣ дар арсаи байналмилалӣ вобастагии калон дорад.

- исбот карда шудааст, ки иқтисодиёти сабз бисёр ҷиҳатҳои иҷтимоиро фарогир мебошад, ки бевосита ба сифати зиндагонӣ ва некуаҳволии аҳоли таъсир мерасонад, аз ҷумла: таъсиси ҷойҳои нави корӣ, бехтаршавии шароити зиндагонии аҳоли, дастрасӣ ба энергияи тоза, иштироки бевоситаи аҳоли дар ташаккулёбӣ ва татбиқи ибтикороти экологӣ, коҳишёбии хароҷот барои хизматрасонии тиббӣ ва афзоиши маҳсулнокии умумии

чамъият, инкишофи инноватсияҳои иҷтимоӣ ва истихроҷи боадолатонаи захираҳо.

- муқаррар карда шудааст, ки барои коҳиш додани партофти моддаҳои зарарнок ба атмосфера дар тамоми минтақаҳои ҷумҳурӣ дар истеҳсолот ва шабакаҳои гармитаъминкунӣ дар навбати аввал гузаштан ба гази табиӣ яке аз чораҳои зарурӣ арзёбӣ карда мешавад. Зеро истифодабарии технологияҳои муосири бо гази моеъ фаъолиятбаранда имкон доранд, ки партофти моддаҳои зарарнокро ба атмосфера ба маротиба коҳиш диҳанд.

- афзалияти коркарди такрории партов дар самти ташаккули иқтисодиёти сабз асоснок карда шудааст, ки мутобиқи он муҳимияти кӯдакони аз синни томақтабӣ ва мактабӣ барои навъбандии партов корҳои фаҳмондадиҳӣ оғоз карда шуда, барои коркард ва безараргардонии партов корхонаҳои коркарди партов ва технологияҳои инноватсионӣ ҷалб ва истифода карда шаванд.

- афзалияти гузариш ба нақлиёти сабзи чамъиятӣ дар тамоми минтақаҳои мамлакат аз ҷиҳати экологӣ ва иқтисодӣ исбот карда шуда, дар ин самт густариши ҳамкориҳо бо кишварҳои пешрафта ва таъминот бо сарчашмаҳои энергияи барқароршавандаи ватанӣ арзёбӣ карда шудаанд, ки ҳамчун самти афзалиятноки инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои кишвар арзёбӣ карда мешаванд.

- дар натиҷаи таҳқиқи ҳислатҳои шуғли сабз алоқамандии вазъи бозори меҳнат ва сифати муҳити зист бо дарназардошти тағйирёбии он муқаррар карда шуданд, ки мутобиқи он ифлосшавии муҳити зист, коҳишёбии сармояи табиӣ ба вазъияти бозори меҳнат ва шуғли аҳоли таъсири манфӣ расонида, чораҳои солимгардонии муҳити зист, бартарафкунии зарари экологӣ, инкишофи корҳои экологӣ, истеҳсоли мол ва хизматҳои аз ҷиҳати экологӣ тоза барои густариши шуғли сабз мусоидат менамояд.

- барои баҳодиҳии дараҷаи фароҳам овардани ҳадафҳои иқтисодиёти сабз дар сатҳи минтақаҳои мамлакат истифодабарии нишондиҳандаи ҳиссиёти партофти газҳои гулхонаӣ ва дигар моддаҳои зарарнок вобаста ба афзоишёбии ҳаҷми маҷмуи маҳсулоти минтақавӣ (МММ) ва ё афзоишёбии ҳаҷми истеҳсолот дар соҳаҳои коркард карда шудаанд, ки мантиқи ҳисоби коэффитсиенти пешкаш карда шуда дар он ифода меёбад, ки партофти газҳои гулхонаӣ ва дигар моддаҳои зарарнок бештар бо тонна ҳисоб карда шуда, ҳаҷми МММ бо ишораи пулӣ ҳисоб карда мешавад. Бинобар ҳамин ҳангоми ҳисоби коэффитсиенти пешкашшуда тағйирёбии фоизи онҳо барои ҳисоб намудани афзоиш ва ё коҳишёбии таъсири фаъолияти хоҷагидорӣ дар минтақа ба экология истифода шуданаш лозим аст.

Аҳаммияти назариявӣ ва методии диссертатсия. Асосҳои назариявии таҳқиқотро асарҳо, корҳои илмӣ олимон-иқтисодчиёни ватанӣ ва хориҷӣ ташкил карданд, ки доир ба масъалаҳои ташаккулиёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар сатҳҳои гуногуни хоҷагидорӣ интишор гардидаанд. Инчунин пешниҳодҳои илмӣ доир ба пойдор намудани иқтисодиёти сабз дар иқтисодиёти минтақавӣ дар доираи самтҳои афзалиятноки он дар истифодабарии тамоми имкониятҳои минтақаҳо, соҳаҳо доир ба истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ-иқтисодӣ ифода меёбанд.

Асосҳои методологии таҳқиқотро маҷмуи усулҳои умумиилмӣ ба монанди материализми диалектикӣ, абстраксияи илмӣ ва усулҳои махсуси иқтисодӣ аз зумраи усули сабабӣ-оқибатӣ, ягонагии таърихӣ ва мантикӣ, принсипи омӯзиши вазъи имрӯза бо инъикоси давраи гузашта баҳри оянда, таҳлили муқоисавӣ, усули гурӯҳбандӣ, таҳлили эмпирикӣ, фарзияи илмӣ, таҳлил ва омезиш, индуксия ва дедуксия, аналогия, таҳлили графикӣ, усулҳои математикии баҳодихии ҳодисаҳои иқтисодӣ васеъ истифода шудаанд.

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар инкишофи илми иқтисодиёти минтақавӣ, ба воситаи коркарди муносибатҳои методологӣ оид ба пойдоршавӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар сатҳҳои гуногуни хоҷагидорӣ (микроиқтисод, мезоиқтисод, макроиқтисод ва мегаиқтисод), асоснок намудани мавҷудияти иқтидорҳои зарурӣ барои пойдор намудани иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо дар шароити таъмини тараққиёти индустриалӣ-аграрии мамлакат ва таъмини ҳадафҳои рушди устувор ифода меёбад. Як қатор ақидаҳои илмӣ пешкаш кардаи муаллиф оид ба масъалаи ташаккулиёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз (ташкили коркарди такрории партовҳо, истифодаи нақлиёти ҷамъиятии сабз, коркарди коэффитсиенти ҳиссиёти партовҳои газҳои гулхонаӣ ва дигар моддаҳои зарарнок вобаста аз афзоиши ҳаҷми МММ) барои ҳалли мушкилоти пойдор намудани иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо ва ғанигардони илми иқтисодии ватанӣ мусоидат мекунанд.

Мавҷудияти санадҳои тасдиқкунандаи татбиқи натиҷаҳои илмӣ дар истеҳсолот ё имконияти татбиқ намудани онҳо. Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар имконияти истифодабарии аслии натиҷаҳои бадастомада (ташкили коркарди такрории партов, истифодаи нақлиёти ҷамъиятии сабз, коркарди коэффитсиенти ҳиссиёти партови газҳои гулхонаӣ ва дигар моддаҳои зарарнок вобаста аз афзоиши ҳаҷми МММ) дар коркарди барномаҳои махсуси ҳавасмандгардони инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо аз тарафи мақомотҳои дахлдор (Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо) мавриди истифода қарор хоҳанд ёфт. Хулосаҳои муаллиф оид ба зарурати

татбиқи ҳаматарафаи ҳадафҳои иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо дар раванди ташкили курсҳои махсус ба монанди “Иқтисодиёти сабз”, “Иқтисодиёт ва экология”, интишороти монографияҳо, китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ - методӣ аз фанҳои “Танзими давлатии иқтисодиёт”, “Иқтисодиёти минтақа”, “Иқтисодиёти корхонаҳо” ва ғайраҳо, инчунин барои таҳқиқотҳои илмӣ минбаъда мавриди истифода қарор гирифтаниш мумкин аст.

Пешниҳодҳои аз тарафи муаллиф пешкашшуда дар раванди таҳияи нақшаи чорабиниҳои татбиқи “Стратегияи рушди иқтисоди “сабз” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2037” дар вилояти Суғд хизмат карда метавонанд.

Инъикоси маводҳои диссертатсия дар корҳои ҷопшудаи муаллиф. Натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсияҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд, аз он ҷумла дар конференсияҳои анъанавии устодон дар Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон дар солҳои 2019-2025; Конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ «Робитаҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ: ҳолат ва дурнамо» ш. Хучанд (соли 2019); Конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ “WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS” ш. Пензаи Федератсияи Русия (соли 2021); Конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ «Генерирование инновации и инклюзивного развития: национальное, региональное, международное измерения» ш. Запороже (соли 2021); Конференсияи илмӣ-амалӣ ҳайати профессорону омӯзгорон ва муҳаққиқони ҷавон таҳти унвони «Илму маориф дар пешрафти иқтисодию иҷтимоии давлати ҳуқуқбунёд» ба ифтихори 35-солагии Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Соли маърифати ҳуқуқӣ ва Рӯзи илми тоҷик (соли 2024) нашр шудаанд.

Диссертатсияи Алиджанова С.А. аз муқаддима, 5 боб, 17 параграф, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Вобаста ба мавзӯ ва масоили таҳқиқи диссертатсионӣ 28 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 18 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ дар феҳристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон воридбуда, 1 монографияи дастаҷамъона, 1 монографияи муаллифӣ ва 8 мақолаи илмӣ дар дигар нашрияҳо ва маводҳои конференсияҳои сатҳи гуногун интишор гардидааст, ки ҳаҷми умумии онҳо 32,6 ҷузъи ҷопиро ташкил медиҳад.

Мундариҷаи асосии таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия дар таълифоти зерини муаллиф инъикос ёфтааст:

Монографияҳо:

1. Алиджанова, С.А. Иқтидори захираи табиӣи Тоҷикистон: ҳолат ва самтҳои истифода дар солҳои истиқлолият [Матн] / С.А. Алиджанова //Иқтисодиёти Тоҷикистон дар солҳои истиқлолият: таърих, хусусият ва

дурнамои рушд. Монографияи коллективӣ. – Хучанд: Дабир, 2021. -С.277-301. (ISBN 978-99975-58-40-4)

2. Алиджанова, С.А. Инкишофи иқтисодиёти “сабз” дар минтақаҳои Тоҷикистон: заминаҳо ва дурнамо. – Хучанд: Дабир. 2024. – 208с. (ISBN 978-99985-26-04-4)

I. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандан Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд:

3. Алиджанова, С. А. Трансформация сбережений домашних хозяйств в инвестиции в условиях высокого уровня внешней трудовой миграции / С. А. Алиджанова // Вестник ТГУПБП. Серия общественных наук. –Худжанд, 2017. – № 2(71). – С. 61-70. (ISSN 2411-1945);

4. Алиджанова, С. А. Рафъи оқибатҳои пастравии трансформатсионӣ ва ҳадафҳои афзалиятноки тараққиёти минбаъдаи иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон/ С. А. Алиджанова, Д. А. Алиджанов // Ахбори ДДХБСТ.– Хучанд, 2018. – № 4(77). – С. 5-13. (ISSN 2411-1945);

5. Алиджанова, С. А. Природа и источники инвестиционной деятельности хозяйствующих субъектов в трудоизбыточном регионе / С. А. Алиджанова // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. – Худжанд, 2017. – № 2/6. – С. 109-114. (ISSN 2413-5151);

6. Алиджанова, С.А. Назарияи иқтисодиёти сабз: ҷиҳатҳои асосӣ ва дурнамои он [Матн] /С.А. Алиджанова// Ахбори ДДХБСТ. – Хучанд, 2019. - №3 (80), – С.11-17.(ISSN 2411-1945);

7. Алиджанова, С.А. Иқтисодиёт ва экология: алоқамандӣ ва вобастагии мутақобила [Матн] / С.А. Алиджанова// Ахбори ДДХБСТ. Хучанд, 2020. -№ 2(83), – С.5-13 (ISSN 2411-1945);

8. Алиджанова, С.А. Рушди неруи сабз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / С.А. Алиджанова // Паёми ДМТ. –Душанбе. 2020,- №2, – С.158-162 (ISSN 2413-5151);

9. Алиджанова, С.А. Равандҳои афзалиятноки инкишофи “Иқтисодиёти сабз” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / С.А. Алиджанова// Паёми ДМТ - Душанбе. 2021, – №2. -С.161-169. (ISSN 2413-5151);

10. Алиджанова, С.А. Хусусиятҳои инкишофи иқтисодиёти сабз дар ҳоҷагии ҷаҳон [Матн]/ С.А. Алиджанова //Паёми ДМТ. –Душанбе. 2023, – №9, – С.54-63. (ISSN 2413-5151);

11. Алиджанова, С.А. Нақши иқтисодиёти сабз дар концепсияи рушди устувор [Матн]/ С.А. Алиджанова // Иқтисодиёти Тоҷикистон. 2023.№3. – С. 153-162. (ISSN 2310-3957);

12. Алиджанова, С.А. Ҷанбаҳои методологии вобастагии иқтисодиёти сабз ва амнияти иқтисодӣ дар доираи таъмини рушди устувор. [Матн]/ С.А. Алиджанова // Ахбори ДДХБСТ. 2023.№4. – С.55-64. (ISSN 2411-1945)

13. Алиджанова, С.А. Тараққиёти иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити муосир. [Матн]/ С.А. Алиджанова, Д.А. Алиджанов // “Номаи донишгоҳ. Силсилаи илмҳои табиатшиносӣ ва иқтисодӣ”-и “МДТ Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Б.Ғафуров”. 2023. – №4. – С. 58-66. (ISSN 2077-4990).

14. Алиджанова, С.А. Унсурҳои институтсионалии ташаккулёбии иқтисодиёти сабз. [Матн]/ С.А. Алиджанова // Иқтисодиёти Тоҷикистон. 2024. – №1, С. 81-87. (ISSN 2310-3957);

15. Алиджанова, С.А. Таҷрибаи хориҷии идоракунии партов ҳамчун самти рушди иқтисодиёти сабз дар Тоҷикистон [Матн]/ С.А. Алиджанова // Ахбори ДДХБСТ. – Хуҷанд, 2024. – № 2(99), – С.5-13. (ISSN 2411-1945);

16. Алиджанова, С.А. Шугли сабз ва бозори меҳнат дар шароити ташаккулёбии иқтисодиёти сабз. [Матн]/ С.А. Алиджанова // Паёми ДДТТ – Душанбе, 2024 №4/2 (55). – С. 228-232. (ISSN 2304054-X);

17. Алиджанова, С.А. Ҷанбаҳои иҷтимоии ташаккулёбии иқтисодиёти сабз [Матн]/ С.А. Алиджанова // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав 2024, №1/4 (128). – С.557-564. (ISSN 2663-5534).

18. Алиджанова, С.А. Вазъ ва дурнамои истифодабарии технологияҳои сабз дар соҳаи хоҷагидорӣи коммуналии минтақаҳои Тоҷикистон. [Матн]/ С.А. Алиджанова // Ахбори ДДХБСТ. – Хуҷанд, 2025. – № 1(102), (ISSN 3005-8023);

19. Алиджанова, С.А. Тақомули нишондиҳандаҳои инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳо. [Матн]/ С.А. Алиджанова // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав – 2024, №1-1 (131). – С.557-564. (ISSN 2663-5534).

20. Алиджанова, С.А. Инкишофи нақлиёти сабз ҳамчун самти афзалияноки модели иқтисодиёти сабз. [Матн]/ С.А. Алиджанова, Ҳ.Ҳ. Ҳошимзода//Ахбори ДДХБСТ. – Хуҷанд, 2025. – № 2 (103), (ISSN 3005-8023).

II. Мақолаҳо ва фишурдаи интишорот дар маҷмуаҳои дигар:

21. Алиджанова, С.А. Пешвои миллат- бунёдгари равзанаи нур. [Матн] / С.А. Алиджанова // Конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ ДДХБСТ. - Хуҷанд:Ношир, 2019. – С.351-357 ББК 66.4. УДК 327. (ISBN 978-99975-391-7-5);

22. Алиджанова, С.А. Самтҳои афзалиятноки рушди иқтисодиёти сабз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]/ С.А. Алиджанова // Конференсияи байналмилалӣ илмӣ - назариявӣ «Робитаҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ:

ҳолат ва дурнамо». Қисми 1. – Хучанд: Дабир, 2019. – С.151-156 ББК 66.4 УДК 327 (ISBN 978-99975-58-20-6);

23. Алиджанова, С.А. Саноатикунони иқтисодиёти миллӣ асоси таъмини воридотивазкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] / С.А. Алиджанова, Д.А. Алиджанов// Конференсияи байналмилалӣ илмӣ - назариявӣ «Робитаҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ: ҳолат ва дурнамо». Қисми 1. -Хучанд: Дабир, 2019. – С. 191-195. ББК 66.4;

24. Алиджанова, С.А. Усулҳо ва меъёрҳои баҳодиҳии рақобатпазирии корхонаҳо. [Матн] / С.А.Алиджанова// Конференсияи анъанавӣ илмӣ - амалии донишгоҳӣ таҳти унвони «Рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар низоми ташаккули иқтисодиёти рақамӣ» – Хучанд: Дабир, 2020. – С.41-45. УДК 50 ББК 20+22.1;

25. Алиджанова, С.А. Управления отходами как направление развития зелёной экономики: зарубежный опыт и уроки для Таджикистана [Матн]/ С.А. Алиджанова//WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS: сборник статей LIV Международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». 2021. – С.113-117. УДК 001.1. ББК 60 В75. (ISBN 978-5-00159-881-7);

26. Alidzhanova, S.A. Waste managemet as a direction of green economy development [Матн] /С.А. Алиджанова //III Международная научно-практическая конференция «Генерирование инновации и инклюзивного развития: национальное, региональное, международное измерения». 12-13 октября 2021г. г. Запарожье. – С.162-164. УДК 33(477) Г34;

27. Алиджанова, С.А. Захираҳои гидроэнергетикӣ ҳамчун унсурҳои рушди иқтисодиёти сабз. // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ байналмилалӣ таҳти унвони “Захираҳои обӣ дар ҷаҳони муосир: муаммо ва истифодаи самаранок”. Бахшида ба Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор, 2018-2028” ва эълон гаштани соли 2025 “Соли байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо”. 25 майи соли 2023. ДДҲБСТ ш. Хучанд. – С. 186-193

28. Алиджанова, С.А. Ташаббусҳои Пешвои миллат дар рушди иқтисодиёти сабз. // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ таҳти унвони “Муаммоҳои глобалии экологӣ: об, пирияхҳо, тағйирёбии иқлим”. Бахшида ба “Соли байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо” эълон гаштани соли 2025, Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор, 2018-2028” ва “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф” барои солҳои 2020-2040. 05 марти соли 2025. ДДҲБСТ ш. Хучанд.

Чаласа қарор кард:

1. Диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна дар мавзуи “Ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ кори таҳқиқии анҷомёфта ҳисобида шавад.

2. Диссертатсияи Алиджанова Сурайё Абдушукуровна дар мавзуи “Ташаккулёбӣ ва инкишофи иқтисодиёти сабз дар минтақаҳои Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ бо назардошти ислоҳи эродҳои гирифташуда барои ҳимоя дар шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-013-и назди Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон тавсия дода шавад.

Хулоса дар чаласаи кафедраи иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон санаи «26» марти соли 2025, протоколи №9 қабул гардидааст.

Иштирок доштанд: ҳамагӣ –20 нафар. Натиҷаи овоздихӣ: “тарафдор” – 20 нафар, “зид” – нест, “бетараф” – нест.

**Раиси чаласа, мудири кафедраи
иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон, н.и.и., дотсент**

Қаюмов Ф.Ғ.

**Котиби чаласа, н.и.и., дотсенти кафедраи
иқтисодиёти корхонаҳо ва минтақаи
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон**

Ҷураев Ф.М.

Имзои Қаюмов Ф.Ғ. ва Ҷураев Ф. М.-ро тасдиқ мекунам.

**Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси Донишгоҳи давлатии
ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон**

Бобоев А.Х.

Суроға:

735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд,
ш. Хучанд, Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон, микроноҳияи 17, бинои 1.

Тел: +992 (3422) 2-28-11

E-mail: Info@tsulbp.tj